

การพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์เพื่อสร้างตัวชีวิตในการประเมินอัตลักษณ์ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

พัชรี ศรีสุวรรณ^{1*} และ วินัย คำสุวรรณ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ 2) ศึกษาองค์ประกอบ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติเชิงปริมาณ ตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้แก่ นักเรียน 10 คน ครูผู้สอน 5 คน ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 2 คน ผู้ปกครอง 5 คน กรรมการสถานศึกษา 3 คน ที่เข้าร่วมการประเมินรางวัลพระราชทานในปี 2552 รวม 25 คน ตัวอย่างที่ใช้ในการจัดแยกข้อความระบุอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ในช่วงการประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จนกระทั่งได้รับรางวัลพระราชทาน ได้แก่ นักเรียน 3 คน ครู 3 คน ผู้บริหารหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 2 คน และผู้ปกครอง 2 คน รวมจำนวน 10 คน

ผลการวิจัยพบว่าข้อความระบุอัตลักษณ์ที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นมีทั้งสิ้น 29 ข้อความ นำมาจัดลำดับความสำคัญของข้อความและแบ่งกลุ่ม ทำให้สามารถจำแนกอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็น 2 ส่วน คือ อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา ประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ 17 ข้อความ ประกอบด้วยกลุ่มข้อความแสดงองค์ประกอบ คือ 1) ความสำคัญ หมายถึง การที่สมาชิกระบุได้ถึงความสำคัญของโรงเรียน ในลักษณะที่เป็นศูนย์กลางทางความคิดในมุมมองของสมาชิก 2) ความต่อเนื่อง หมายถึง การแสดงถึงความต่อเนื่องของความสำเร็จและคุณภาพ 3) ความพิเศษ หมายถึง ความแตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ในด้านกลยุทธ์ กิจกรรม วัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อม 4) ความมีชื่อเสียง หมายถึง ความสำเร็จของโรงเรียนที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และความสำเร็จในตัวนักเรียน อัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง ประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ 12 ข้อความ ประกอบด้วยกลุ่มข้อความแสดงองค์ประกอบ คือ 1) ความเป็นสมาชิกภาพ หมายถึง ความภูมิใจของสมาชิกในฐานะบุคลากรของโรงเรียน 2) ความจงรักภักดี หมายถึง ความรู้สึกหรือมุมมองของบุคลากรที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน 3) ความคล้ายคลึงกัน หมายถึง มุมมองความคิดของบุคลากรที่แสดงถึงความคล้ายคลึงของตนเองกับโรงเรียนหรือบุคลากรอื่น ๆ ในฐานะสมาชิกในโรงเรียนเดียวกัน และจากการวิเคราะห์สถิติเชิงปริมาณพบอิทธิพลของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาต่ออัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง

คำสำคัญ: อัตลักษณ์โรงเรียน, อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา, อัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง, โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรดุริยางค์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน โทร. 08-1858-9220 อีเมล: patmalya@hotmail.com

Development of Identity Concept for Identity Evaluation in Royal Award Granted Secondary School

Patcharee Srisuwan^{1*} and Winai Damsuwan²

Abstract

The objective of this study to 1) determine the items of desired identity and identity strength, 2) exploring factors and 3) find relationship between desired identity and identity strength, Q-methodology was used. A sample of 25, consisting of ten students, five teachers, one principal, one subject group head, five parents, and three school board members who were the 2010 Royal Award Granted Secondary Schools judges, was used to determine identities of the Royal Award Granted Secondary School. Another sample of ten, including three students, three teachers, two principals or subject group heads, and two parents, all of whom were stake holders during period of judging the Royal Award Granted Secondary School, was used to group identity descriptions.

The research findings were, there are 17 items in desired identity, associated with four factors, 1) central: members identified the importance of school. In such a way that the center of thought. 2) enduring: to represent a continuation of the success and quality 3) distinctiveness: special meaning different from the other event strategic culture or environment 4) prestige: the famous or the success of the school to make a good relationship with the community, and the success of the students. while there are 12 items in identity strength with three factors, 1) membership: as a proud member of the staff of the school. 2) loyalty: refers to the feelings or views of the people to express their loyalty to the school to practice. 3) similarity: the perspective of the people who show up to their resemblance to a school or other personnel as a member of the same school

Keywords: School Identity, Desired Identity, Identity Strength, Royal Award Granted Secondary School

¹ Doctoral student, Educational Administration, Kasetsart University

² Associate Professor, Educational Administration, Kasetsart University

* Corresponding Author Tel. 08-1858-9220 E-mail: patmalya@hotmail.com

1. บทนำ

อัตลักษณ์องค์กร (organizational identity strength) เป็นสิ่งที่บุคลากรมีการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะในองค์กรของตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจร่วมกันของคนในองค์กรถึงลักษณะสำคัญ ความพิเศษที่โดดเด่น และความต่อเนื่อง [1]

ในปัจจุบันมีการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน โดยเน้นให้นักเรียนมีคุณสมบัติเฉพาะเป็นของตนเอง เป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ในการกำหนดอัตลักษณ์ มีการวิเคราะห์ความเป็นมาของสถานศึกษา เจตนารมณ์ในการจัดตั้งหรือบริบทของสถานศึกษา แล้วกำหนดอัตลักษณ์หรือคุณสมบัติเฉพาะที่ผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีก่อนสำเร็จการศึกษา โดยมีการกำหนดอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน พิจารณาได้จากเอกลักษณ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และกระบวนการในการวางแผนการทำงานของโรงเรียน โดยที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด มีกิจกรรมการส่งเสริมหรือพัฒนาที่เป็นรูปธรรม และ มีการประเมินหรือตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ว่าผู้เรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาได้มีคุณสมบัติหรือผ่านเกณฑ์แล้วหรือไม่ซึ่งสถานศึกษาจะต้องเสนอไปยังต้นสังกัดเพื่อให้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ไปประเมินตามที่กำหนด [2]

สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาตามเกณฑ์รางวัลพระราชทาน 1) ด้านคุณภาพนักเรียน 2) ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านบุคลากร และการบริหารงานบุคคล 5) ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง และชุมชน และ 6) ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา ภายใต้กรอบการบริหารจัดการ ซึ่งด้านนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กร

จากข้อมูลข้างต้นอัตลักษณ์ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่คุณภาพตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพในลักษณะต่าง ๆ แต่เนื่องจากข้อความระบุอัตลักษณ์และตัวชี้วัดถึงอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทานยังไม่มี ความชัดเจน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึง

ทำการศึกษาความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ เพื่อค้นหารูปแบบของอัตลักษณ์ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานและพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน และศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพอันแสดงถึงความโดดเด่นเป็นพิเศษ และเป็นแนวทางในการประเมินอัตลักษณ์ของโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ 2) ศึกษาองค์ประกอบ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติเชิงปริมาณ

3. แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อัตลักษณ์ ตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน ประกอบด้วยคำว่า อัต ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตนเอง และลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว รวมความแล้วหมายถึง คุณสมบัติเฉพาะของตนเอง [3]

นอกจากนี้ Stryker and Burke [4] ได้กล่าวถึง นิยามของ คำว่า อัตลักษณ์ หรือ identity นั้นเป็นหน่วยเล็ก ๆ ในการศึกษาทางสังคมวิทยา ซึ่งเชื่อมโยงเรื่องของทัศนคติที่มีต่อตัวตน หรือเอกลักษณ์ เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบทบาทหน้าที่ และพฤติกรรมอันเกิดจากบทบาทของบุคคล นักทฤษฎีอัตลักษณ์ได้ตั้งข้อโต้แย้งกันว่าตัวตน คือ การรวมตัวกันของอัตลักษณ์ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของลักษณะเฉพาะของบทบาท เช่นเดียวกับการที่เราตอบคำถามตัวเองว่า ตัวฉันคือใคร แล้วเราก็จะได้คำตอบว่า ฉันเป็นพ่อ ฉันเป็นแม่ ซึ่งคำตอบเหล่านี้ก็เชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลนั่นเอง

คุณลักษณะ (trait) คือ ลักษณะโดดเด่นบางประการในบุคลิกภาพของมนุษย์ที่ถูกดึงออกมาจัดให้เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่มีแบบแผน แม้มนุษย์แต่ละคนจะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างกันออกไปมากมายแต่ก็จะมีลักษณะบางอย่างที่ยากจะเปลี่ยนแปลงและเกิดซ้ำ ๆ

คุณลักษณะ เป็นโครงสร้างภายในบุคลิกภาพที่จะสร้างแบบแผนความโน้มเอียงอย่างใดอย่างหนึ่งในการสนองตอบต่อโลกข้างนอก

การศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง อ้างอิงทฤษฎีเป็นฐาน (based on theory) ตามแนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity theory) และ ทฤษฎีอัตตาคัดประเภท (self-categorization theory) ดังนี้

Albert and Whetten [5] ได้นิยามว่าอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาขององค์กร (desired organizational identity) นั้นเป็นความปรารถนาของสมาชิกที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะเฉพาะที่ดีในมุมมองของตนเอง และบุคคลอื่นที่มองมายังองค์กร โดยสะท้อนถึงจุดเด่นขององค์กรสามด้าน ได้แก่ ความเป็นศูนย์กลาง (centrality) มีความพิเศษ (distinctiveness) และมีความต่อเนื่อง

อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา (desired identity) หมายถึงอัตลักษณ์ที่ต้องการสร้างให้เป็นภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน เป็นลักษณะเฉพาะของโรงเรียน ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีแนวทางปฏิบัติ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจนยาวนาน

จากงานวิจัยของ Elstak [6] อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาในตัวผู้เรียน เช่น มีพันธะสัญญา คือ ความผูกพันต่อโรงเรียน การมีมุมมองว่าการรับบริการของโรงเรียนมีความสะดวกง่ายดาย และการมีกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาในตัวครู เช่น ครูมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง ครูมีความพึงพอใจในงาน ครูมีความภาคภูมิใจ และครูมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้ และอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาในวิธีการดำเนินงาน เช่น มีความรวดเร็วในการดำเนินการ มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เมื่อมีสิ่งที่ต้องปฏิบัติสามารถลงมือทำได้ทันที และมีการขับเคลื่อนการบริการ

อัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง (identity strength) หมายถึงลักษณะเฉพาะของโรงเรียนตามมุมมอง ความเชื่อ ในฐานะสมาชิกหรือบุคลากร ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับโรงเรียน

3.1 การวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์

กลวิธีการศึกษาวิจัยอัตลักษณ์และลักษณะเฉพาะถ้าแบ่งยุคหรือช่วงเวลาของการวิจัยอาจกล่าวได้ว่า

ช่วงแรก ๆ ของการศึกษาวิจัยจะเน้นที่กระบวนการของการสร้างอัตลักษณ์ (identity construction) ขณะที่ในเวลาต่อมาให้ความสนใจกับลักษณะเฉพาะ ที่เน้นในเชิงเนื้อหาของการนิยามตนเองและพัฒนาเครื่องมือวัดให้สอดคล้องกับแนวคิดนั้น

การวัดลักษณะเฉพาะตัวเป็นเทคนิคหนึ่งของการวัดความเป็นตัวตน ซึ่งมีหลายวิธีการ ในการวัดเชิงปริมาณ อาจจะใช้วิธีวิทยาควิ (Q-methodology) มาตรฐานความหมาย (semantic differential scale) หรือมาตรวัดแบบไลเคอร์ท (Likert-type scale) เป็นต้น ส่วนมาตรวัดที่ใช้กันมากในหมู่นักวิจัย ได้แก่ มาตรวัดอัตตาคึงตีความ (self-construal scale:SCS) ซึ่งสร้างโดย Singelis [7] มาตรวัดชนิดนี้วัดความเป็นทวิลักษณ์ของตัวตนที่เป็นอิสระและตัวตนที่ต้องพึ่งพา ข้อมูลที่ได้จากมาตรวัดนี้มีลักษณะเป็นนามธรรม และมีความเป็นอัตวิสัยสูง จึงสามารถนำไปใช้ในการพิจารณาร่วมกับวิธีการเชิงคุณภาพได้อย่างเหมาะสม สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ แบบทดสอบยี่สิบข้อความ (Twenty Statements test :TST) ของ Kuhn and Mc Partland [8]

แบบทดสอบยี่สิบข้อความ สร้างจากการนิยามเชิงปฏิบัติการตามมโนทัศน์หลักที่อยู่ในแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ แบบทดสอบชุดนี้จึงถูกนำไปใช้เพื่ออธิบายเนื้อหาของตัวตน (content of self) จากข้อคำถามง่าย ๆ ทำให้ได้รับความนิยมในการนำไปใช้ในการวิจัยแบบทดสอบยี่สิบข้อความสามารถนำมาใช้วัดโครงสร้างของลักษณะเฉพาะตัว (construct of self identification) ได้นอกเหนือจากการวัดเนื้อหาตัวตนด้านอื่น เช่น อัตมโนทัศน์เกี่ยวกับความแตกต่างทางเชื้อชาติ ความแตกต่างทางเพศ และผลทางวัฒนธรรมที่มีต่ออัตมโนทัศน์ เป็นต้น แบบทดสอบยี่สิบข้อความใช้ข้อคำถามแบบปลายเปิด ที่ผู้ตอบแสดงข้อมูลที่เป็นปัจเจกบุคคลของพวกเขาว่าตนเองเป็นใคร (Who they are) คำตอบของผู้ตอบเป็นความเห็นที่อิสระ และชี้เฉพาะด้านที่เด่นชัดตามระบบสัญลักษณ์ที่ผู้ตอบเกี่ยวข้องหรือมีปฏิสัมพันธ์อยู่ด้วย แบบทดสอบนี้จึงถูกจัดให้เป็นเครื่องมือวิจัยที่เหมาะสม ที่นำไปเก็บข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนตรงตามเกณฑ์การวัดลักษณะเฉพาะการวิจัยที่มุ่งอธิบาย

คุณลักษณะปัจเจกบุคคลในแต่ละสาขาอาชีพ เช่น อาชีพครู มักจะใช้แบบทดสอบยี่สิบข้อความเป็นเครื่องมือวิจัยซึ่ง Aypay and Aypay [9] กล่าวถึงหลักการของแบบทดสอบยี่สิบข้อความว่า ได้อ้างอิงแนวคิดของ Kuhn and McPartland [8] ว่า แบบทดสอบนี้มีความตรง (validity) ต่อเหตุผลสองข้อคือ มีความเกี่ยวเนื่องเชิงตรรก (chain of logic) และผลที่ได้จากการทดสอบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงพัฒนาข้อคำถามจากหลักการของแบบทดสอบยี่สิบคำถาม

3.2 ลักษณะเฉพาะองค์การ

การศึกษาลักษณะเฉพาะองค์การ หรือ ลักษณะเฉพาะระดับสังคม (social identification) ถือได้ว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่ตรงความสนใจของนักวิชาการใต้อย่างยาวนาน เพราะเป็นองค์ความรู้สำคัญที่นักพฤติกรรมศาสตร์และนักสังคมศาสตร์นำไปใช้ในการหาความหมายที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ของบุคคล รวมทั้งนักวิทยาศาสตร์ ด้านพฤติกรรมองค์การ ถือว่าลักษณะเฉพาะองค์การ มีอิทธิพลต่อการลาออกจากงานของคนงาน กระบวนการคัดเลือก เลือกสรรคนเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การ การสร้างแรงจูงใจ และการกำหนดนโยบาย การสร้างแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในที่ทำงาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีทฤษฎีและการศึกษาเชิงประจักษ์มาแล้วอย่างต่อเนื่อง แต่การให้นิยามลักษณะเฉพาะองค์การอย่างคลุมเครือละไว้ในฐานที่เข้าใจ รวมทั้งการวัดก็เป็นประเด็นปัญหาที่ยังต้องมีการอภิปรายให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ตัวอย่างปัญหาการนิยาม เช่น นักวิจัยยังถกเถียงเกี่ยวกับเค้าโครงความคิดรวบยอดของลักษณะเฉพาะ (identification) ว่าเป็นการรู้คิด (cognitive) เพียงอย่างเดียว หรือ เป็นทั้งการรู้คิด และอารมณ์ความรู้สึก (affective) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะองค์การ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงนิยามให้ชัดเจนก่อนที่จะสร้างสารสนเทศทางการวิจัยอื่น ๆ ให้เกิดขึ้น

4. วิธีการวิจัย

การพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ ศึกษาองค์ประกอบ และศึกษาความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา

และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

4.1 พัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งด้วยระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องถึงอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ดังนี้

การกำหนดข้อความเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง โดยทั่วไปควรมีข้อความระหว่าง 20 ถึง 100 ข้อความ [11] โดยใช้แนวคิดของ Albert and Whetten [5] Elstak [6] Jone and Volpe [12] และ Cole and Bruch [13] ให้ครอบคลุมทั้งสองตัวแปร และให้กลุ่มตัวอย่างระบุข้อความอย่างอิสระลงในแบบสอบถามปลายเปิด จำนวนสามชุด โดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาจากแบบทดสอบยี่สิบข้อความ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียจากตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ได้แก่ นักเรียนสิบคน ครูผู้สอนห้าคน ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สองคน ผู้ปกครองห้าคน กรรมการสถานศึกษาสามคน ที่เข้าร่วมการประชุมรางวัลพระราชทานในปี 2552 รวม 25 คน ทำให้ได้ข้อความทั้งสิ้น 103 ข้อความ

การพัฒนาชุด Q ตามหลักเกณฑ์ของ Barbosa *et al.* [10] โดยการคัดเลือกข้อความ ทั้งสิ้น 103 ข้อความ จากแบบสอบถามที่ได้ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามรูปแบบของข้อมูลที่พบ ลงรหัสข้อมูล ตีความและสกัดข้อมูล นำข้อความมาวิเคราะห์เนื้อหา และหาความหมายของข้อมูล เพื่อพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ ทำให้ได้ข้อความ 29 ข้อความ นำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือตามแนวทางของระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ จากนั้นใช้วิธีวิทยาศาสตร์ในการจัดลำดับความสำคัญของข้อความ และนำข้อมูลที่ได้ไปประมวลผลเชิงปริมาณด้วยวิธีการแบ่งกลุ่ม เพื่อสร้างตัวชี้วัด

การคัดเลือกชุดบุคคล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงทฤษฎี (theoretically relevant) และเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ศึกษา ตัวอย่างที่ใช้ในการจัดแยกข้อความระบุอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ในช่วงการประชุมโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จนกระทั่งได้รับรางวัลพระราชทานได้แก่ นักเรียนสามคน

ครูสามคน ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สองคน และผู้ปกครองสองคน รวมจำนวนสิบคน

การจัดแยกข้อความ (Q sorting) เป็นการจัดแยกข้อความโดยการแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ 1) ข้อความที่เห็นด้วย หรือชอบ หรือเห็นว่ามีค่าสำคัญ 2) ข้อความที่ไม่เห็นด้วย หรือไม่ชอบ หรือเห็นว่าไม่มีความสำคัญ และ 3) ข้อความที่รู้สึกว่าเป็นกลาง ๆ หรือยังไม่แน่ใจ

4.2 ผู้วิจัยศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพื่อระบุองค์ประกอบหลักที่อธิบายอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เพื่อวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบดังกล่าววัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ที่กำหนดไว้จริง

4.3 ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติเชิงปริมาณ โดยนำผลการจัดอันดับและจัดแยกข้อความด้วยวิธีวิทยาคิว มาแบ่งกลุ่ม และจำแนกองค์ประกอบเพื่อสร้างตัวชี้วัดและศึกษาความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง

5. ผลการวิจัย

การพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งด้วยระเบียบวิธีวิทยาคิว โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องถึงอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จากแบบสอบถามปลายเปิดที่พัฒนาจากแบบทดสอบยี่สิบข้อความ เป็นข้อมูลความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย รวม 25 คน ทำให้ได้ข้อความทั้งสิ้น 103 ข้อความ

ผลการวิเคราะห์ข้อความระบุอัตลักษณ์ ที่ได้จากการจัดแยกความคิดเห็นด้วยระเบียบวิธีวิทยาคิว จาก 29 ข้อความ นำมาจัดลำดับความสำคัญของข้อความ พบว่าความคิดเห็นต่อข้อความระบุอัตลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง มีผลงานชนะเลิศในการประกวดแข่งขันระดับชาติ/นานาชาติ เป็นโรงเรียนที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ มีโครงการเฉพาะที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น เป็นที่ชื่นชมยกย่องของบุคคลทั่วไป มีความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน รู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน ไม่ต้องการโยกย้าย โรงเรียนเป็นของเราทุกคน บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน รู้สึก

เป็นกลุ่มเดียวกับสมาชิกอื่น ๆ ความคิดเห็นต่อข้อความระบุอัตลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนพระราชทานเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ จากข้อความความคิดเห็นที่เก็บด้วยวิธีวิทยาคิว สามารถแบ่งองค์ประกอบจากการจัดอันดับข้อความ ตามค่านำหนักองค์ประกอบ เป็นกลุ่มของข้อความระบุอัตลักษณ์ ทั้งหมด 7 กลุ่ม คือ 1) ความสำคัญ หมายถึงการที่สมาชิกระบุถึงความสำคัญของโรงเรียน ในลักษณะที่เป็นศูนย์กลางทางความคิดในมุมมองของสมาชิก 2) ความต่อเนื่อง หมายถึงการแสดงถึงความต่อเนื่องของความสำเร็จและคุณภาพ 3) ความพิเศษ หมายถึงความแตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ในด้านกลยุทธ์ กิจกรรม วัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อม 4) ความมีชื่อเสียง หมายถึงความสำเร็จของโรงเรียนที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และความสำเร็จในตัวนักเรียน 5) ความเป็นสมาชิกภาพ หมายถึงความภูมิใจของสมาชิกในฐานะบุคลากรของโรงเรียน 6) ความจงรักภักดี หมายถึงความรู้สึกหรือมุมมองของบุคลากรที่แสดงออกถึงความจงรักภักดี และผูกพันต่อโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน 7) ความคล้ายคลึงกัน หมายถึงมุมมองความคิดของบุคลากรที่แสดงถึงความคล้ายคลึงของตนเองกับโรงเรียนหรือบุคลากรอื่น ๆ ในฐานะสมาชิกในโรงเรียนเดียวกัน

ตารางที่ 1 คะแนนองค์ประกอบของการจัดอันดับข้อความระบุอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา

กลุ่มข้อความ	อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา	น้ำหนักองค์ประกอบ
ความสำคัญ	เป็นสถานที่สำคัญทางการเรียนรู้และการบริการทางวิชาการ	.834
	แสดงถึงความภาคภูมิใจของนักเรียน บุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน	.652
	ครูใช้เวลาส่วนมากในการทำงานให้กับโรงเรียน	.631
	มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของครูในโรงเรียน	.560

ตารางที่ 1 คะแนนองค์ประกอบของการจัดอันดับ

ข้อความระบุอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา (ต่อ)

กลุ่มข้อความ	อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา	น้ำหนักองค์ประกอบ
ความต่อเนื่อง	ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง	.812
	รักษาเอกลักษณ์เฉพาะให้คงอยู่	.757
	มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง	.735
	ผ่านการประเมินคุณภาพพระคัมภีร์ดีเยี่ยมทุกครั้ง	.700
	มีผลงานชนะเลิศในการประกวดแข่งขัน ระดับชาติ/นานาชาติ	.388
ความพิเศษ	เป็นโรงเรียนที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ	.936
	มีโครงการเฉพาะที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น	.652
	มีโครงการพิเศษที่ทำให้นักเรียนตัดสินใจมาเรียน	.626
	มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง	.626
ความมีชื่อเสียง	เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง	.845
	เป็นที่ชื่นชมยกย่องของบุคคลทั่วไป	.807
	มีความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน	.805
	นักเรียนข้ามมหาวิทยาลัย และประสบความสำเร็จในการศึกษาต่อจำนวนมาก	.803

จากตารางที่ 1 แสดงคะแนนองค์ประกอบของการจัดอันดับข้อความ จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์ปัจจัยจากข้อมูลที่เก็บด้วยเครื่องมือของวิธีวิทยาคิวพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา แบ่งเป็นสี่กลุ่มข้อความ ประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ 17 ข้อความ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ อยู่ระหว่าง .388 - .936 ข้อความระบุอัตลักษณ์ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ สูงที่สุด คือ เป็นโรงเรียนที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ และข้อความระบุอัตลักษณ์ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ น้อยที่สุด คือ มีผลงานชนะเลิศในการประกวดแข่งขันระดับชาติ/นานาชาติ

ตารางที่ 2 คะแนนองค์ประกอบของการจัดอันดับ

ข้อความระบุอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง

กลุ่มข้อความ	อัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง	น้ำหนักองค์ประกอบ
ความเป็นสมาชิกภาพ	ภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกของโรงเรียน	.876
	ความสำเร็จของโรงเรียนคือความสำเร็จของเรา	.807
	มีความยินดีเมื่อโรงเรียนประสบความสำเร็จ	.776
	รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน	.440
	รู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน ไม่ต้องการโยกย้าย	.937
ความรักภักดี	ใส่ใจต่อความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อโรงเรียน	.871
	ยกย่องโรงเรียน	.813
	ใส่ใจในปัญหาของโรงเรียน	.553
ความคล้ายคลึงกัน	โรงเรียนเป็นของเราทุกคน	.876
	บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน	.723
	รู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกับสมาชิกอื่น ๆ	.625
	บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของโรงเรียน	.418

จากตารางที่ 2 แสดงคะแนนองค์ประกอบของการจัดอันดับข้อความ จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์ปัจจัยจากข้อมูลที่เก็บด้วยเครื่องมือของวิธีวิทยาคิวพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง แบ่งเป็น สามกลุ่ม ประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ 12 ข้อความ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ อยู่ระหว่าง .418 - .937 ข้อความระบุอัตลักษณ์ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ สูงที่สุด คือ รู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน ไม่ต้องการโยกย้าย และข้อความระบุอัตลักษณ์ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ น้อยที่สุด คือ บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของโรงเรียน

จากการพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ ที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นด้วยระเบียบวิธีวิทยาคิว พบว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบกลุ่มของข้อความระบุอัตลักษณ์

แบ่งออกเป็นเจ็ดกลุ่มข้อความ สามารถจำแนกอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นสองส่วน คือ อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งโดยอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ คือ 1) ความสำคัญ 2) ความต่อเนื่อง 3) ความพิเศษ และ 4) ความมีชื่อเสียง อัตลักษณ์ที่เข้มแข็งประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ คือ 1) ความเป็นสมาชิกภาพ 2) ความจงรักภักดี และ 3) ความคล้ายคลึงกัน

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อความระบุอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง

ชื่อกลุ่มข้อความระบุอัตลักษณ์	น้ำหนักองค์ประกอบ	
	อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา	อัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง
1. ความสำคัญ	.846	.164
2. ความต่อเนื่อง	.783	.042
3. ความพิเศษ	.717	-.565
4. ความมีชื่อเสียง	.869	-.228
5. ความเป็นสมาชิกภาพ	.163	.662
6. ความจงรักภักดี	-.258	.364
7. ความคล้ายคลึงกัน	.093	.319
ค่าไอเก้น	2.290	1.483
%ความแปรปรวน	32.718	21.189
%สะสม	32.718	53.907

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของกลุ่มข้อความระบุอัตลักษณ์ ประกอบด้วย กลุ่มข้อความระบุอัตลักษณ์ 1 - 4 เป็นองค์ประกอบของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .717 และ .846 กลุ่มข้อความระบุอัตลักษณ์ 5 - 7 เป็นองค์ประกอบของอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .319 และ .662

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาต่ออัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง โดยวิเคราะห์ตัวแบบการวัดองค์ประกอบเชิงยืนยันอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง พบอิทธิพลของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาต่ออัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง

6. อภิปรายผลและสรุปผล

การศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาข้อความระบุอัตลักษณ์ ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิทยาคิว พบว่าองค์ประกอบกลุ่มของข้อความระบุอัตลักษณ์ แบ่งออกเป็นเจ็ดกลุ่มข้อความ สามารถจำแนกอัตลักษณ์ของโรงเรียนรางวัลพระราชทานเป็นสองส่วน คือ อัตลักษณ์ที่พึงปรารถนา ประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ 17 ข้อความ และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งประกอบด้วยข้อความระบุอัตลักษณ์ 12 ข้อความ โดยอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาประกอบด้วยกลุ่มข้อความระบุองค์ประกอบของอัตลักษณ์ คือ 1) ความสำคัญ หมายถึงการที่สมาชิกระบุได้ถึงความสำคัญของโรงเรียน ในลักษณะที่เป็นศูนย์กลางทางความคิดในมุมมองของสมาชิก 2) ความต่อเนื่อง หมายถึงการแสดงถึงความต่อเนื่องของความสำเร็จและคุณภาพ 3) ความพิเศษ หมายถึงความแตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ในด้านกลยุทธ์ กิจกรรม วัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อม 4) ความมีชื่อเสียง หมายถึงความสำเร็จของโรงเรียนที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และความสำเร็จในตัวนักเรียน อัตลักษณ์ที่เข้มแข็งประกอบด้วยกลุ่มข้อความระบุองค์ประกอบของอัตลักษณ์ คือ 1) ความเป็นสมาชิกภาพ หมายถึงความภูมิใจของสมาชิกในฐานะบุคลากรของโรงเรียน 2) ความจงรักภักดี หมายถึงความรู้สึกหรือมุมมองของบุคลากรที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน 3) ความคล้ายคลึงกัน หมายถึงมุมมองความคิดของบุคลากรที่แสดงถึงความคล้ายคลึงของตนเองกับโรงเรียนหรือบุคลากรอื่น ๆ ในฐานะสมาชิกในโรงเรียนเดียวกัน และจากการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์ตัวแบบการวัดองค์ประกอบเชิงยืนยันอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง พบว่ามีอิทธิพลของอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาต่ออัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง จากผลการค้นพบนี้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาที่กล่าวว่าอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ขององค์การเป็นอัตลักษณ์ที่ฝ่ายบริหารขององค์การต้องการสร้างให้เกิดมีขึ้นในอนาคต [6], [14] และส่งผลต่ออัตลักษณ์ที่เข้มแข็งที่ต้องสร้างให้เกิดมีขึ้น เพราะเป็นเสมือนตัวชี้วัดประสิทธิภาพของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ [15]

7. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำข้อมูลในการทำวิจัย ตลอดจนข้อเสนอนี้ต่าง ๆ ในทุกกระบวนการวิจัย ขอขอบคุณ คณะผู้บริหาร นักเรียน ครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนสตรีรัตนบุรีที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล

8. เอกสารอ้างอิง

- [1] Hatch, M. J., and Schultz, M. 1997. Relations between organizational culture, identity and image. *European Journal of Marketing*, 31: 356–365.
- [2] ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. 2554. “ทำอะไร...ให้พร้อมรับการประเมินฯ รอบสาม.” สัมภาษณ์. 23 พฤษภาคม 2554.
- [3] ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- [4] Stryker, S., and P. J. Burke. 2000. The Past, Present, and Future of an Identity Theory. *Social Psychology Quarterly Special Issue: The state of sociological social psychology*, 63: (4). 284-297.
- [5] Albert, S., and, D. A. Whetten. 1985. “Organizational identity.” *Research in Organizational Behavior*, 7: 263–295.
- [6] Elstak, Mirdita, N. 2007. Flipping the Identity Coin The Comparative Effect of Perceived, Projected and Desired Organizational Identity on Organizational Identification and Desired Behavior. Erasmus University Rotterdam.
- [7] Singelis, T.M. 1994. The measurement of independent and interdependent self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 20: 580-591.
- [8] Kuhn, M.H. and McPartland, T.A. 1954. An empirical investigation of self attitudes. *American Sociological Review*. 19(1): 68-76.
- [9] Aypay, A. and Aypay, A. 2011. The twenty statement test in teacher development. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*. October, 2(4): 95 – 106.
- [10] Barbosa, J. C., Willoughby, P., Rosenberg, C. A., and, Mrtek, R.G. 1998. *Statistical Methodology: VII. Q-Methodology, a Structural Analytic Approach to Medical Subjectivity*. *Academic Emergency Medicine*, 5(10): 1032-1040.
- [11] ชัยวิจิต เขียวระนะ และ ศจีมาจ ณ วิเชียร. 2555. “วิธีวิทยาคิว: มโนทัศน์และการประยุกต์ใช้กับการวิจัยทางการศึกษา.” *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)*, 18 (2): 179-185.
- [12] Jones C. and E. H. Volpe. 2010. Organizational identification: Extending our understanding of social identities through social networks. *Journal of Organizational Behavior*.
- [13] Cole Michael S. and Heike Bruch. 2006. Organizational identity strength, identification, and commitment and their relationships to turnover intention: Does organizational hierarchy matter?. *Journal of Organizational Behaviour*, 27: 585-605.
- [14] Corley, K.G., and D.A. Gioia. 2004. Identity ambiguity and change in the wake of a corporate spin-off. *Administrative Science Quarterly*, 49(2): 173-208.
- [15] Snyder, C. R., and S. J. Lopez. 2007. *Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths*. Thousand Oaks, CA: Sage Sommerfield Communications. 2009. “The Identity Effect: Cracking the Code on Value“.